ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA
VOL. XIV, 10 SECTIO G 1967

Z Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego UMCS
Kierownik: doc. dr Lech Antonowicz

Leszek Maria ROUPPERT

Ustanie członkostwa Organizacji Narodów Zjednoczonych

The Termination of Membership of the Organization of United Nations

I

Polska literatura prawa międzynarodowego na temat ustania członkostwa ONZ [1] jest niezbyt obszerna [2]. Fakt ten można uzasadnić niewątpliwie tym, że w praktyce poza wystąpieniem Indonezji z ONZ nie było przypadku zawieszenia, wykluczenia czy też wystąpienia państwa członkowskiego z Organizacji — w praktyce więc nie miało miejsca to, co w teorii prawa międzynarodowego określa się mianem „ustanie członkostwa”. Dotychczasowa praktyka ONZ skierowana jest raczej na przyjmowanie państw do Organizacji. Wzrost liczby członków z 51 do 122 spowodował, że ONZ jest organizacją powszechną, nie odzwierciedlającą jednak właściwego układu sił w świecie. Dużym brakiem ONZ pod tym względem jest niedopuszczenie legalnej reprezentacji Chin, co w dużej mierze utrudnia prawidłowe funkcjonowanie tej Organizacji. Słusznie podkreśla R. Sonnenfeld [3], że powszechność, o której mowa wyżej, prze-

---

[1] Termin ten przyjąłem jako odpowiednik terminu angielskiego: *termination of membership* i rosyjskiego: *priekraszczenije czlenstwa* (L. Oppenheim: *Mieżdunarodnoje prawo*, Moskwa 1948, s. 382), lub *okonczanije czlenstwa* (A. Verdross: *Mieżdunarodnoje prawo*, Moskwa 1959, s. 511).

[2] Można wymienić z tej dziedziny zaledwie kilka prac: L. Gelberg, J. Suchy: *Zagadnienie członkostwa ONZ*, Warszawa 1953, ss. 141—152; W. Morawiecki: *Organizacje międzynarodowe*, wyd. II, Warszawa 1965, ss. 118—125; *id.*: *Prawo państwa-członka do wystąpienia z organizacji międzynarodowej*, „Państwo i Prawo”, 1965, z. 7, ss. 66—76; R. Sonnenfeld: *Członkostwo ONZ, Zagadnienie rozwoju i implikacje wzrostu*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1965, nr 11, ss. 46—64.

[3] Sonnenfeld: *op. cit.*, ss. 46—47.

jawia się głównie w sensie liczbowym, gdyż niewielka grupa państw pozostających w r. 1967 poza Organizacją stanowi znaczny potencjał ludnościowy i zajmuje duże terytorium [4]. Tak więc, na ogólną liczbę 133 państw suwerennych [5], tylko 13 państw nie należy do ONZ; są to:

1) Szwajcaria i Zachodnia Samoa, które dotychczas nie wyraziły chęci przystąpienia do ONZ;

2) Korea, Niemcy, Wietnam — kraje podzielone na dwa państwa;

3) tak zwane państwa lilipucie: Bhutan, Liechtenstein, Monako, San Marino, które na ogół nie prowadzą samodzielnie polityki zagranicznej, oraz Watykan.

Obecna liczba członków ONZ może ulec zwiększeniu lub zmniejszeniu. Zwiększenie liczby członków możliwe jest przez:

a) przyjęcie w trybie art. 4 Karty NZ — zwłaszcza państw nowo powstałych [6];

b) przywrócenie członkostwa państwu, które utraciło je w okresie pozostawania częścią innego państwa-członka ONZ, np. w przypadku

---

[4] 122 państwa członkowskie zajmują obszar o powierzchni 126 429 630 km², zamieszkiwany przez 2 285 691 000 osób. Analogiczne zestawienie danych w stosunku do państw nie będących członkami ONZ, wliczając w to ChRL, która nie jest reprezentowana w Organizacji, przedstawia się następująco: terytorium — 10 591 520 km², ludność — 829 918 000 osób (*Świat w 1965 roku, Informator w opracowaniu A. Żaruk-Michalskiego*, „Sprawy Międzynarodowe", 1966, nr 1, wkładka).

[5] Zob. L. Antonowicz: *Uwagi prawne o mapie politycznej świata*, „Sprawy Międzynarodowe", 1966, nr 1, ss. 173—189. Liczba państw suwerennych podana w tym artykule wynosi 129, jednak później powiększyła się ona o Gujanę (data uzyskania niepodległości 26 maja 1966 r.), Botswanę (30 września 1966 r.), Lesotho (4 października 1966 r.), Barbados (30 listopada 1966 r.). Autor zalicza do terytoriów niekolonialnych Andorrę i Sikkim, gdyż w ich położeniu prawnym nie dopatruje się charakteru państw (s. 188). Inaczej odnośnie Andorry — Sonnefeld: *op. cit.*, s. 47.

[6] W czasie XXI Sesji Zgromadzenia Ogólnego przyjęte zostały do ONZ następujące, nowo powstałe państwa: Gujana, Botswana, Lesotho i Barbados. Po podziale Indii w sierpniu 1947 r. na Indię i Pakistan rozpatrywano problem przyjęcia nowo wyodrębnionych państw do ONZ. Jedna grupa uważała, że powstały dwa nowe państwa, które winny być przyjęte w trybie art. 4 Karty NZ, druga — że pierwotne członkostwo Indii obejmowało także utworzony z jej części Pakistan i nie widziała potrzeby postępowania w trybie art. 4 Karty. Ostatecznie zadecydowano, że India zatrzymuje status pierwotnego członka ONZ, a Pakistan zostanie przyjęty w trybie art. 4 Karty jako nowo powstały podmiot prawa międzynarodowego. Por. „Yearbook of the International Law Commission", 1962, vol. II, New York 1964, *Document A/CN. 4/149 and Add. 1, The Succession of States in relation to membership in the United Nations: memorandum prepared by the Secretariat, 3 XII 1962, ss. 101—104* (cyt. dalej jako *Doc. A/CN. 4/149*) oraz *Repertory of Practice of United Nations Organs*, New York 1955, vol. I, art. 4, §§ 32—37.

Syrii, po jej wystąpieniu ze Zjednoczonej Republiki Arabskiej w dniu 29 września 1961 r. [7].

Liczba członków może ulec zmniejszeniu na skutek:

a) połączenia się dwóch państw członkowskich w jedno, np. połączenie się Egiptu i Syrii w Zjednoczoną Republikę Arabską,

b) wykluczenia państwa członkowskiego na podstawie art. 6 Karty NZ, co w dotychczasowej praktyce ONZ nie miało miejsca,

c) wystąpienia państwa członkowskiego; precedens stworzyła swoim wystąpieniem 1 marca 1965 r. Republika Indonezji.

II

Ustanie członkostwa ONZ może więc nastąpić w drodze połączenia dwóch państw członkowskich, wykluczenia, a także wystąpienia państwa członkowskiego z Organizacji. Niektórzy autorzy traktują również zawieszenie w prawach i przywilejach członkowskich jako jeden z przypadków ustania członkostwa [8]. O instytucji tej należy wspomnieć, gdyż praktyczne skutki zawieszenia są takie same jak przy ustaniu członkostwa. Państwo zawieszone w prawach i przywilejach członkowskich formalnie jest członkiem ONZ, ale działalność jego ograniczona jest wyłącznie do wykonywania zobowiązań zawartych w Karcie NZ.

Karta NZ przewiduje zawieszenie państwa członkowskiego w prawach i przywilejach bądź jako sankcję główną, bądź też jako sankcję dodatkową, uzupełniającą sankcje uprzednio zastosowane przez Radę Bezpieczeństwa. Art. 5 Karty NZ stanowi:

„Zgromadzenie Ogólne może na zalecenie Rady Bezpieczeństwa zawiesić w korzystaniu z praw i przywilejów członka Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu Rada Bezpieczeństwa zastosowała środki prewencyjne lub środki przymusu. Rada Bezpieczeństwa może korzystanie z tych praw i przywilejów przywrócić.”

Zawieszenie w prawach i przywilejach na podstawie art. 5 Karty polega więc na zastosowaniu dodatkowych sankcji w stosunku do państwa członkowskiego, względem którego Rada Bezpieczeństwa już wcześniej zastosowała odpowiednie środki. Głównym celem zawieszenia

---

[7] 9 października 1961 r. Syria zwróciła się z prośbą do ONZ o przywrócenie jej w tej Organizacji miejsca, z którego zrezygnowała dobrowolnie po zawarciu unii z Egiptem w r. 1958. Po przeprowadzonych przez sekretarza generalnego konsultacjach i wobec niezgłoszenia przez żadne z państw członkowskich ONZ sprzeciwu, 13 października 1961 r. Syria ponownie stała się członkiem Organizacji (Dokumentacja Prasowa — cytowana dalej DP — 1961, s. 763, zob. także *Doc. A/CN. 4/149*, ss. 104—105).

[8] Zob. N. Singh; *Termination of Membership of International Organisations*, London 1958.

jest uniemożliwienie korzystania z praw członkowskich ONZ państwu, które chociaż nie zostało wykluczone z Organizacji, jednak zastosowano przeciwko niemu postępowanie prewencyjne lub przymusowe. Państwo takie pozbawione jest wszystkich praw i przywilejów członkowskich, musi natomiast wykonywać zobowiązania, które nań nakłada Karta NZ. Zachodzi pytanie, czy zawieszenie dotyczy tylko praw i przywilejów na forum ONZ, czy też ma jakiś wpływ na prawa i przywileje członkowskie w organizacjach wyspecjalizowanych ONZ. Rozstrzygnięcie tej kwestii zależy od jej uregulowania w statutach poszczególnych organizacji: i tak np. art. II pkt 3 Konstytucji UNESCO przewiduje, że „członek zawieszony w wykonywaniu praw i przywilejów w ONZ musi być również zawieszony w wykonywaniu praw i przywilejów UNESCO, o ile ONZ tego zażąda”. [9]

Proceduralnie zawieszenie następuje w drodze uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podjętej większością 2/3 głosów członków obecnych i głosujących na zalecenie Rady Bezpieczeństwa (w Radzie większość 9 głosów, w tym zgodne głosy stałych członków Rady), z tym jednak, że po ustaniu przyczyn powodujących zawieszenie już tylko decyzja samej Rady Bezpieczeństwa wystarcza do przywrócenia państwu praw i przywilejów członkowskich. Wydaje się, że takie postanowienie Karty ma na celu nie ograniczenie mocy Zgromadzenia Ogólnego, a tylko przyspieszenie i ułatwienie powrotu do pełnego wykonywania czynności członkowskich państwu, które w wyniku zastosowania środków prewencyjnych lub przymusowych zmieniło swoje postępowanie. Przywrócenie praw i przywilejów członkowskich leży wyłącznie w kompetencjach Rady Bezpieczeństwa, która może, ale nie musi przywrócić zawieszonych praw, także decyzji swej nie musi uzależniać od tego, czy akcja prewencyjna lub przymusowa jeszcze trwa, czy też została już zakończona.

Niektórzy uczestnicy konferencji w San Francisco uważali, że zawieszenie w korzystaniu z praw i przywilejów członkowskich powinno być jedynym rodzajem sankcji organizacyjnej w stosunku do państwa, którego postępowanie zagraża utrzymaniu światowego pokoju i bezpieczeństwa i w związku z tym żadnych postanowień odnośnie wykluczenia państwa członkowskiego nie należy w Karcie NZ zamieszczać. Swoje stanowisko uzasadniali tym, że najważniejszym celem Organizacji jest utrzymanie w niej wszystkich państw, nawet jeżeli nie postępują one tak, jak powinny. Podkreślali dalej, że wykluczenie jest niezgodne z zasadą uniwersalizmu Organizacji, że zawieszenie w korzystaniu z praw członkowskich nie zwalnia danego państwa od jego obowiązków i w ten

---

[9] Dz. U., 1947, nr 46, poz. 242, s. 681.

sposób sankcja ta jest poważniejsza od wykluczenia, które jakoby rozwiązuje ręce państwu wydalonemu, wokół którego mogą się skupiać wrogowie Organizacji.[10] Jednak w dalszym ciągu obrad konferencji ustalono, że Karta NZ będzie zawierała postanowienia odnośnie zawieszenia, jak i wykluczenia państwa członkowskiego z Organizacji. Zawieszenie występujące jako sankcja główna przewiduje art. 19 Karty NZ:

„Członek Organizacji Narodów Zjednoczonych, który zalega z opłatą składek na rzecz Organizacji, nie ma prawa głosowania w Zgromadzeniu Ogólnym, jeżeli zaległość wynosi lub przekracza sumę składek należnych za ostatnie pełne dwa lata. Zgromadzenie Ogólne może zezwolić takiemu członkowi na głosowanie, jeżeli uzna, że zaległość wynika z przyczyn od danego członka niezależnych".

Z art. 19 wynika, że do jego zastosowania nie jest potrzebna procedura przewidziana w art. 5 Karty NZ, a zawieszenie następuje po stwierdzeniu odpowiednich zaległości finansowych. Państwo, względem którego zastosowano art. 19, pozbawione jest wyłącznie prawa głosowania w Zgromadzeniu Ogólnym, inne prawa, w tym także prawo głosowania w innych organach ONZ, nie ulegają zawieszeniu.

W przeszło dwudziestoletniej praktyce ONZ nie miał miejsca ani jeden przypadek zastosowania art. 5, jak też art. 19 Karty NZ. Zdarzały się przypadki, że państwa zalegały ze składkami za okres ponad dwuletni, lecz nie stworzono precedensu zastosowania art. 19 Karty. Tak np. wiosną 1963 r. art. 19 mógł mieć zastosowanie do Haiti, nie nastąpiło jednak żadne oficjalne stwierdzenie tego faktu przez przewodniczącego Zgromadzenia Ogólnego, a delegacja Haiti samorzutnie nie uczestniczyła w obradach Zgromadzenia aż do chwili uregulowania zaległości finansowych.[11]

III

Ustanie członkostwa ONZ może nastąpić w drodze połączenia się dwóch państw członkowskich w jedno państwo. W praktyce ONZ miały miejsce dwa przypadki połączenia się państw członkowskich:

1. Na podstawie aktu konstytucyjnego podpisanego w Kairze dnia 1 lutego 1958 r. nastąpiło połączenie się Egiptu i Syrii w Zjednoczoną Republikę Arabską. W komunikacie z dnia 24 lutego 1958 r. minister spraw zagranicznych Zjednoczonej Republiki Arabskiej powiadomił sekretarza generalnego ONZ o ustanowieniu przez Egipt i Syrię jednego

---

[10] Zob. S. B. Kryłow: *Matieriały k istorii Organizacji Obiedinionnych Nacij*, Moskwa—Leningrad 1949, ss. 113—114.

[11] Zob. Morawiecki: *Organizacje międzynarodowe...*, ss. 119—120.

państwa — Zjednoczonej Republiki Arabskiej.[12] Następnie w nocie z dnia 1 marca 1958 r. rząd Zjednoczonej Republiki Arabskiej oświadczył, że nowo powstałe państwo jest odtąd jednym członkiem (tylko ZRA, a nie Egipt i Syria) ONZ, związanym postanowieniami Karty NZ i że wszystkie umowy międzynarodowe zawarte przez Egipt i Syrię z innymi państwami pozostają w mocy.[13] 7 marca 1958 r. sekretarz generalny ONZ, Dag Hammarskjoeld, podał do wiadomości państw członkowskich ONZ, że dotychczasowy przedstawiciel Egiptu, Omar Loufti, został akredytowany jako stały delegat Zjednoczonej Republiki Arabskiej w ONZ.

2. Po połączeniu się w dniu 26 kwietnia 1964 r. Tanganiki i Zanzibaru w Zjednoczoną Republikę Tanganiki i Zanzibaru (później zmieniono nazwę na Zjednoczona Republika Tanzanii) — sekretarz generalny powiadomił wszystkich członków ONZ, że w miejsce dotychczasowych państw członkowskich: Tanganiki — od 14 grudnia 1961 r. i Zanzibaru — od 16 grudnia 1963 r. nowo uformowane państwo: Zjednoczona Republika Tanganiki i Zanzibaru jest jednym członkiem ONZ.[14]

Połączenie się dwu lub więcej państw w jedno państwo jest uważane w nauce prawa międzynarodowego za jeden ze sposobów powstania nowego państwa. Niektórzy autorzy uważają, że z chwilą takiego połączenia następuje utrata podmiotowości prawno-międzynarodowej państw,. które łączą się i powstaje nowy podmiot prawa międzynarodowego.[15] Ustanie członkostwa w przypadku utraty podmiotowości nie wymaga wyraźnego uregulowania w Karcie NZ, gdyż zgodnie z art. 2 (pkt 1) i art. 3 i 4, członkostwo w Organizacji jest nierozerwalnie związane z posiadaniem suwerennej państwowości.[16] Członkostwo ONZ ustaje *ipso facto* z utratą statusu państwa, np. gdy państwo członkowskie staje się częścią państwa federalnego, którego akt konstytucyjny nie określa części składowych federacji jako samodzielnych podmiotów prawa międzynarodowego.[17]

---

[12] Doc. A/CN. 4/149, s. 104.

[13] S. Rosenne: *The Law and Practice of the International Court*, Leyden 1965, t. II, s. 864.

[14] Doc. A/5701.

[15] Por. A. Klafkowski: *Prawo międzynarodowe publiczne*, wyd. II, Warszawa 1966, s. 72.

[16] Zob. odnośnie państwowości członków ONZ i podmiotowości prawnomiędzynarodowej państwa związkowego i związku państw — Antonowicz: *op. cit.*, s. 176 i s.. 180—181.

[17] Por. N. Bentwich, A. Martin: *A Commentary on the Charter of the United Nations*, London 1951, ss. 25—26.

IV

Karta NZ przewiduje obok zawieszenia także możliwość wykluczenia państwa członkowskiego z Organizacji. Propozycje z Dumbarton Oaks zawierały wśród innych uprawnień Zgromadzenia Ogólnego przepis, upoważniający Zgromadzenie do usunięcia z Organizacji na zalecenie Rady Bezpieczeństwa każdego członka, który uporczywie narusza postanowienia Karty. Na konferencji w San Francisco propozycja ta spotkała się z pewną opozycją, uważano bowiem, że wykluczenie z Organizacji stanowiłoby w rzeczywistości osłabienie pozycji ONZ, ponieważ państwo wykluczone nie byłoby już związane obowiązkami sygnatariusza Karty. Tej z kolei propozycji zdecydowanie sprzeciwił się delegat Związku Radzieckiego, stwierdzając, że w łonie Organizacji nie może być miejsca dla tych, którzy zagrażają jej istnieniu lub przez swą akcję wykazują, że nie chcą przestrzegać zasad Organizacji i dążyć do realizacji jej celów. Po długich pertraktacjach Komitet I/2 przyjął większością 23 przeciwko 3, przy 14 wstrzymujących się, zasadę wykluczania członków, którzy uporczywie łamią zasady Karty, uzasadniając swoje stanowisko tym, że głównym celem Organizacji jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, a nie jej uniwersalizm.[18] Ostatecznie przyjęto zasadę sformułowaną w Dumbarton Oaks i ujęto ją w art. 6 Karty NZ.

„Zgromadzenie Ogólne może na zalecenie Rady Bezpieczeństwa wykluczyć z Organizacji członka Narodów Zjednoczonych, który uporczywie łamie zasady niniejszej Karty".

Wykluczenie z Organizacji jest niewątpliwie sankcją, ponieważ jest wyraźnie skierowane przeciwko państwu, które uporczywie narusza zasady zawarte w Karcie. Zachodzi pytanie, jakie zasady mają być naruszone, żeby można zastosować postanowienia art. 6. Może wydawać się, że wchodzą tu wyłącznie w grę zasady sformułowane w art. 2 pkt 1—7 Karty NZ; już jednak powołując art. 2 pkt 2 Karty, stwierdzający „[...] wszyscy członkowie wykonywać będą w dobrej wierze zobowiązania przyjęte zgodnie z niniejszą Kartą", należy przyjąć, że naruszenie jakiegokolwiek zobowiązania, ustalonego przez Kartę, może stanowić podstawę do wykluczenia z ONZ.[19] Użycie słowa „uporczywie"

---

[18] *Documents of the United Nations Conference of International Organisation* (cyt. dalej jako *UNCIO*), San Francisco 1945, t. 7, s. 312, doc. 1160/I/2/76/1. Zob. także Kryłow: *op. cit.*, ss. 113—114.

[19] Por. H. Kelsen: *The Law of the United Nations*, London 1951, s. 710; także Bentwich, Martin: *op. cit.*, s. 26; inaczej L. M. Goodrich, E. Hambro: *Charter of the United Nations, Commentary and Documents*, London 1949, s. 141.

sugeruje, że wykluczenie stosowane będzie w przypadku wielokrotnego naruszania zasad Karty, jako środek, który winien mieć miejsce jedynie wtedy, kiedy zawiodły wszystkie inne. Rozstrzygnięcie powyższych wątpliwości spoczywa w rękach Rady Bezpieczeństwa i Zgromadzenia Ogólnego, a więc organów ONZ, które decydują o wykluczeniu państwa z Organizacji. Proceduralnie do wykluczenia państwa z ONZ konieczna jest decyzja Zgromadzenia Ogólnego podjęta większością 2/3 głosów, członków obecnych i głosujących (zgodnie z art. 18 pkt 2 Karty) na zalecenie Rady Bezpieczeństwa (w Radzie konieczna jest większość 9 głosów, w tym zgodne głosy stałych członków Rady). Wraz z wykluczeniem państwa z ONZ ustają jego prawa i obowiązki związane z członkostwem, co nie oznacza, że państwo traci całkowicie kontakt z Organizacją. Zgodnie bowiem z art. 2 pkt 6 Karty, ONZ winna zapewnić, by państwa, które nie są jej członkami, postępowały zgodnie z zasadami Karty, o ile jest to konieczne dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Do wykluczonego państwa mogą mieć również zastosowanie postanowienia art. 32 [20] i art. 35 pkt 2 [21] Karty NZ. Możność zastosowania powyższych przepisów Karty względem państwa wykluczonego stanowi istotną różnicę między wykluczeniem a zawieszeniem, gdyż państwo zawieszone nie może z tych praw korzystać.

Historia organizacji międzynarodowych zna niewiele przypadków wykluczenia państwa członkowskiego z organizacji. W praktyce Ligi Narodów jedynym takim przypadkiem było wykluczenie ZSRR decyzją Rady Ligi z dnia 14 grudnia 1939 r. za rzekome pogwałcenie Paktu Ligi Narodów. Decyzja ta była sprzeczna z postanowieniami art. 16 § 4 Paktu Ligi Narodów, który przewidywał możliwość wykluczenia członka Ligi w razie pogwałcenia przezeń Paktu. Wykluczenia dokonywać miała Rada Ligi w drodze jednomyślnej uchwały wszystkich swych członków, z wyjątkiem tego, o którego wykluczenie chodziło. Tymczasem za wykluczeniem ZSRR z Ligi głosowało tylko 7 członków Rady (na 14 koniecznych do podjęcia takiej decyzji).[22] Art. 6 Karty nie był w dotych-

[20] Art. 32 Karty NZ brzmi; „Rada Bezpieczeństwa zaprosi członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, nie będącego członkiem Rady Bezpieczeństwa lub państwo, nie będące członkiem Organizacji, o ile jest stroną w sporze rozpoznawanym przez Radę Bezpieczeństwa, do wzięcia udziału w dyskusji nad tym sporem bez prawa głosowania. Rada Bezpieczeństwa określi warunki, jakie uzna za słuszne dla dopuszczenia do udziału w dyskusji państwa, nie będącego członkiem Organizacji."

[21] Art. 35 pkt 2 Karty NZ brzmi: „Państwo, które nie jest członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych, może zwrócić uwagę Rady Bezpieczeństwa lub Zgromadzenia Ogólnego na spór, w którym jest stroną, o ile w zakresie tego sporu przyjmie uprzednio zobowiązania wynikające z postanowień niniejszej Karty o pokojowym rozstrzyganiu sporów."

[22] Por. Morawiecki: *Organizacje międzynarodowe...*, s. 120—121.

czasowej praktyce ONZ zastosowany. Jednak w rezolucji z dnia 16 listopada 1962 r., uchwalonej 67 głosami przeciwko 16 przy 23 wstrzymujących się, Zgromadzenie Ogólne stwierdziło systematyczne łamanie zasad Karty NZ przez rząd Republiki Południowej Afryki, stosujący politykę dyskryminacji rasowej i zaleciło członkom ONZ zerwanie stosunków dyplomatycznych, komunikacyjnych i handlowych z RPA. Rezolucja stwierdziła ponadto, iż „w przypadku kontynuowania polityki segregacji rasowej przez RPA Zgromadzenie Ogólne upoważnia Radę Bezpieczeństwa do podjęcia odpowiednich kroków dla zapewnienia realizacji przez rząd republiki rezolucji Zgromadzenia, a w razie potrzeby wykluczenia tego państwa z ONZ.” [23]

Niektóre organizacje międzynarodowe nie ograniczały się wyłącznie do potępiania RPA za jej politykę, zastosowały one bardziej skuteczne środki, tak więc:

A. RPA pozbawiona została prawa udziału w pracach Komisji Gospodarczej ONZ dla Afryki, dopóki nie poniecha polityki dyskryminacji rasowej (DP 1963, s. 668).

B. Po rezolucji XII Sesji Organizacji do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), zakazującej RPA udziału we wszelkich konferencjach FAO, 18 grudnia 1963 r. RPA zgłosiła oficjalnie swe wystąpienie z FAO (DP 1963, s. 1035).

C. Obradująca w Genewie w dniach 13—17 lutego 1964 r. Sesja Rady Administracyjnej Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO), uchwaliła następujące poprawki do Statutu ILO, mające na celu stworzenie formalnej podstawy, umożliwiającej Konferencji Ogólnej usunięcie RPA przynajmniej z obrad Konferencji: 1) większością 2/3 głosów Konferencja Ogólna może wykluczyć z ILO lub zawiesić w prawach członkowskich państwo usunięte z ONZ lub zawieszone w prawach tej Organizacji; 2) większością 2/3 głosów Konferencja Ogólna może wykluczyć z udziału w Konferencji państwo członkowskie, jeśli ONZ stwierdzi, że państwo to na podstawie obowiązujących ustaw prowadzi politykę dyskryminacji rasowej, np. apartheidu. Rząd RPA chcąc uniknąć oficjalnego wykluczenia z ILO (do czego zmierzały uchwały podjęte przez Radę Administracyjną tej Organizacji) powziął w dniu 11 marca 1964 r. decyzję o wystąpieniu z ILO (DP 1964, s. 264).

D. W dniach 4—21 maja 1965 r. odbyła się w Genewie XVIII Sesja Zgromadzenia Ogólnego Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). W toku obrad uchwalono poprawkę do Statutu WHO zmierzającą do wykluczenia RPA z WHO, w związku ze stosowaniem przez to państwo polityki dyskryminacji rasowej. Poprawka ta brzmi: „Zgromadzenie Ogólne

[23] „Zbiór Dokumentów”, 1962, nr 12, poz. 214, s. 1529.

WHO może zawiesić w prawach członka lub wykluczyć z WHO państwo, nie przestrzegające zasad humanitaryzmu, postępujące sprzecznie z celami nakreślonymi w statucie Organizacji i stosujące politykę dyskryminacji rasowej." Uchwała nabiera mocy obowiązującej z chwilą ratyfikowania jej przez 2/3 państw członkowskich WHO (DP 1965, s. 457).

E. Delegacja RPA została pozbawiona prawa głosowania i opuściła obrady XVIII Sesji WHO w r. 1964 (Statut WHO przewidywał możliwość pozbawienia prawa głosowania i korzystania z usług WHO państw, które nie wywiązały się z zobowiązań finansowych w stosunku do Organizacji lub też popadły z nią w ostry konflikt).

Zgromadzenie Ogólne ONZ potępiło także Portugalię za uporczywe łamanie Karty NZ w związku z prowadzoną przez to państwo polityką kolonialną w Angoli. Jednak rezolucje Zgromadzenia Ogólnego ograniczały się jedynie do potępiania Portugalii oraz do zastosowania względem niej sankcji gospodarczych i politycznych; o zastosowaniu art. 6 Karty nie było w tych rezolucjach mowy. [24]

ONZ oraz niektóre organizacje międzynarodowe nie ograniczały się jedynie do potępiania Portugalii za jej kolonialną politykę, ale zastosowały w stosunku do niej pewne sankcje:

a) obradująca w Genewie w dniach od 2 lipca do 2 sierpnia 1963 r. 38 Sesja Rady Gospodarczej i Społecznej postanowiła usunąć Portugalię z Komisji Gospodarczej ONZ dla Afryki 7 głosami przy 11 wstrzymujących się, (DP 1963, s. 668);

b) obradująca w Rzymie w dniach od 16 listopada do 5 grudnia 1963 r. XII Sesja Organizacji do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) uchwaliła rezolucję zakazującą Republice Południowej Afryki i Portugalii udziału zarówno w regionalnych, jak i wszelkich innych konferencjach FAO (DP 1963, s. 1035);

c) obradująca w Paryżu w dniach od 20 października do 20 listopada 1964 r. Sesja Konferencji Generalnej UNESCO przyjęła rezolucję, zgłoszoną przez Polskę i Kamerun, pozbawiającą prawa udziału w konferencjach Międzynarodowego Biura Oświaty (BIE podległe UNESCO) te państwa, które w swej polityce nie stosują się do aktu konstytucyjnego Biura. Rezolucja ta pozbawia w praktyce Portugalię (za jej kolonialną politykę) prawa udziału w przyszłych konferencjach Biura (DP 1964, s. 989).

Rezolucje Rady Bezpieczeństwa i Zgromadzenia Ogólnego potępiające Republikę Południowej Afryki i Portugalię za ciągłe naru-

---

[24] „Zbiór Dokumentów", 1963, nr 11—12, poz. 166, s. 1556, oraz rezolucja z 21 grudnia 1965 r. w sprawie przyznania niepodległości terytoriom znajdującym się pod zarządem Portugalii.

szanie Karty NZ, jak również środki zastosowane przez te organy względem RPA i Portugalii, stanowią sankcje, które w konsekwencji mogą doprowadzić do zastosowania art. 6 Karty NZ.

V

Trzecim sposobem ustania członkostwa jest wystąpienie z Organizacji. W teorii prawa międzynarodowego istnieją dwa poglądy w sprawie wystąpienia państwa członkowskiego z organizacji międzynarodowej. Zwolennicy pierwszego poglądu uważają, że statut organizacji międzynarodowej jest zwykłą umową międzynarodową, od której odstąpienie, przy braku postanowień co do jednostronnego wypowiedzenia, możliwe jest wyłącznie za zgodą wszystkich pozostałych jej stron. Stanowisko przeciwne, ich zdaniem, byłoby zaprzeczeniem zasady *pacta sunt servanda*, gdyż sygnatariusz umowy mógłby w dogodnym dla siebie momencie odstąpić od umowy nie wypełniając przyjętych w niej zobowiązań. Zwolennicy tego poglądu: MC Nair [25], Hackworth [26], Kelsen [27], Schwarzenberger [28], opierają swoją teorię na deklaracji w sprawie „świętości traktatów" (protokół do traktatu londyńskiego z 17 stycznia 1871 r.), stwierdzającej: „Istotną zasadą prawa narodów jest, że żadne państwo nie może uwolnić się od zobowiązań traktatu ani zmienić jego postanowień, gdy nie ma zgody układających się stron, osiągniętej poprzez przyjazne porozumienie." [29] Lord Mc Nair motywując zajęte w tej sprawie stanowisko stwierdza: „Traktat ma za cel stałe obowiązywanie i nie powinien być jednostronnie wypowiedziany, chyba że wyraźnie reguluje prawo jednostronnego wypowiedzenia lub zawiera inne postanowienia odnośnie zakończenia jego obowiązywania." [30]

Odzwierciedleniem poglądów drugiej szkoły jest tak zwana konstytucjonalna teoria, dotycząca organizacji międzynarodowych. Zakłada ona, że statut organizacji nie obejmuje wszystkich zobowiązań członków, gdyż w toku działalności organizacji mogą ulec one powiększeniu, a nawet zmianie. Niewyrażenie zgody na zmiany wprowadzone w trakcie działalności organizacji stwarza dla danego członka powód do wystąpienia. Brak w statucie organizacji normy dotyczącej wystąpienia

---

[25] Lord Mc Nair: *Law of Treaties*, Oxford 1961, ss. 494—497.

[26] G. H. Hackworth: *Digest of International Law*, Washington 1943, vol. V, ss. 307—318.

[27] Kelsen: *op. cit.*, ss. 122—136.

[28] G. Schwarzenberger: *International Law*, 2 ed., London 1949, vol. I, s. 197 i n.

[29] L. Oppenheim i H. Lauterpacht: *International Law*, VI ed., London 1947, vol. I, s. 539.

[30] Nair: *op. cit.*, s. 494.

nie jest zaprzeczeniem tego prawa, prawo do wystąpienia wynika bowiem z zasady suwerenności państw. Potwierdzeniem tej teorii jest oświadczenie delegata Czechosłowacji, M. Osusky'ego, na konferencji sygnatariuszy Statutu Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w r. 1926: „Każde państwo, które jest stroną umowy międzynarodowej, takiej jak Statut Trybunału, ma prawo cofnięcia swego przystąpienia — to była elementarna zasada prawa powszechnego [...] — nawet jeżeli nie uczyniono żadnego formalnego postanowienia w tej sprawie."[31] Podobne stanowisko reprezentuje indyjski prawnik, Nagendra Singh, twierdząc, że klauzule dotyczące wystąpienia z organizacji międzynarodowej w swej treści nie przewidują nic innego jak tylko pewne ograniczenia istniejącego prawa do wystąpienia, określając warunki jego wykonania, takie jak termin wypowiedzenia lub uregulowania zobowiązań finansowych względem organizacji. Zdaniem Singha „prawo do wystąpienia wynika z suwerenności państw. Państwo suwerenne związane jest tylko w tym zakresie, w jakim zgodziło się na to w umowie i dlatego nie może być prawnie zobowiązane do czegoś, czego w traktacie nie ma."[32] Stanowisko takie zajmują również prawnicy radzieccy i polscy.[33]

Problem prawa do wystąpienia z organizacji międzynarodowej należy rozpatrywać dwojako, w zależności od tego, czy statut jej 1) zawiera postanowienia dotyczące wystąpienia państwa członkowskiego[34] czy też 2) ich nie zawiera.

---

[31] Singh: *op. cit.*, s. 83.

[32] *Ibid.* s. 84.

[33] Por. W. S. Michajłow: *Wozniknowienije i rozwitije mieżdunarodnoprawowych form sotrudniczestwa gosudarstw w obłasti zdrawoochranienija*, Sowietskij Jeżegodnik Mieżdunarodnogo Prawa", 1961, Moskwa 1962, s. 288. Autor omawiając stanowisko dyrektora WHO w sprawie wystąpienia państwa członkowskiego z Organizacji uważa, że jest ono sprzeczne z zasadą suwerenności państw, ponieważ uczestniczenie lub nieuczestniczenie w pracach jakiejkolwiek organizacji międzynarodowej jest suwerennym prawem każdego państwa. Por. także Gelberg, Suchy; *op. cit.* s. 151; Morawiecki: *Organizacje międzynarodowe...*, ss. 121—125.

[34] Niżej wyszczególnione organizacje wyspecjalizowane ONZ zawierają w swych statutach postanowienia odnośnie wystąpienia, jednak poza Republiką Południowej Afryki, która wystąpiła (w obawie przed wykluczeniem) z FAO 18 grudnia 1963 r. i z ILO 11 marca 1964 r., inne państwa nie skorzystały z przysługującego im prawa: a) Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO) — art. 1 pkt 5, b) Organizacja do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) — art. XIX, c) Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) — art. II pkt 6, d) Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (IBRD) — art. VI dział 1, e) Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF) — art. XV dział 1, f) Międzynarodowe Towarzystwo Finansowe (IFC) — art. V dział 1, g) Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju (IDA) — art. VII dział 1, h) Międzynarodowa

1

A. Pakt Ligi Narodów stwierdzał w art. 1 pkt 3, co następuje: „Każdy członek Ligi Narodów może, po uprzednim dwuletnim zawiadomieniu wystąpić z Ligi pod warunkiem, że wypełni do chwili wystąpienia wszystkie swe zobowiązania międzynarodowe wraz z zobowiązaniami z tego paktu płynącymi.” [35] Należy wziąć pod uwagę fakt, iż wbrew postanowieniu dotyczącemu wypełnienia zobowiązań wynikających z Paktu Ligi, niektóre państwa uważały, że wystąpienie bez wypełnienia tych zobowiązań jest możliwe. Tak więc, Paragwaj uchylił się od uregulowania swoich należności finansowych względem Ligi, a Niemcy i Japonia uchyliły się od wypełnienia zobowiązań międzynarodowych wynikających z Paktu. [36]

B. Konstytucja Organizacji do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) przewiduje w art. XIX możliwość wystąpienia. Stwierdzając, że FAO zawiodła nadzieje w niej pokładane i nie wypełniała zadań przewidzianych w Konstytucji — wystąpiły z Organizacji: Czechosłowacja (w grudniu 1949 r.), Polska (25 kwietnia 1950 r.) [37], Węgry (w styczniu 1951 r.).

C. Statut Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju (IBRD) w art. VI dział 1 stwierdza, że „Każdy członek może w każdej chwili wystąpić z Banku, przesyłając pisemne zawiadomienie Bankowi do jego Głównej Siedziby. Wystąpienie staje się prawomocne z dniem otrzy-

---

Organizacja Lotnictwa Cywilnego (ICAO) — art. 95, i) Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (ITU) — art. 22 i 23, j) Powszechny Związek Pocztowy (UPU) — art. 9, k) Światowa Organizacja Meteorologiczna (WMO) — art. 29, l) Międzynarodowa Morska Organizacja Doradcza (IMCO) — art. 59 (dane opracowane na podstawie *Zbioru statutów i regulaminów organizacji międzynarodowych* pod redakcją S. Huberta, t. II, cz. I, Warszawa 1966, t. II, cz. II, Warszawa 1967 — cyt. dalej: *Zbiór statutów i regulaminów*).

[35] Dz. U. RP 1920, nr 35, poz. 199. Następujące państwa wystąpiły z Ligi Narodów (po nazwie państwa pierwsza data to rok notyfikowania wystąpienia, druga — faktycznego wystąpienia): Brazylia 1926, 1928; Kostaryka 1924, 1927; Niemcy 1933, 1935; Japonia 1933, 1935; Paragwaj 1935, 1937; Gwatemala Honduras, Nikaragua 1936, 1938; Salwador, Włochy 1937, 1939.

[36] O uregulowaniu należności finansowych względem organizacji przed wystąpieniem mówią, oprócz Paktu Ligi Narodów, także Konstytucje ILO i FAO. Pakt Ligi, a także częściowo Konstytucja ILO, zawiera przepisy o wypełnieniu zobowiązań innych niż finansowe. Prawie wszystkie państwa, które wystąpiły z Ligi Narodów, uregulowały swoje należności finansowe, natomiast co do wypełnienia innych zobowiązań ocena jest dyskusyjna, gdyż w praktyce trudno stwierdzić, czy zobowiązania niefinansowe zostały wypełnione, czy nie.

[37] Nota rządu polskiego do dyrektora generalnego ONZ dla Spraw Wyżywienia i Rolnictwa. Warszawa 25 kwietnia 1950 r. („Zbiór Dokumentów”, 1950, nr 6, ss. 539—542).

mania takiego zawiadomienia." [38] W r. 1950 Polska postanowiła wystąpić z Banku, motywując swój krok tym, że Bank zawiódł jej nadzieje, nie realizując w stosunku do niej zadań przewidzianych w Statucie. [39]

D. Karta Organizacji Jedności Afrykańskiej w art. XXXII postanawia: „Każde państwo, pragnące wystąpić z Organizacji, zawiadamia o tym administracyjnego sekretarza generalnego. Po upływie roku od daty złożenia takiego zawiadomienia, jeśli nie zostanie ono wycofane, Karta przestaje obowiązywać to państwo, które w związku z tym przestaje należeć do Organizacji." [40]

Statuty przedstawionych wyżej organizacji międzynarodowych zawierają postanowienia określające warunki i procedurę, jaka winna być zastosowana przez państwa pragnące wystąpić z organizacji. Tak zwane klauzule wystąpienia określają przeważnie termin właściwy dla wypowiedzenia statutu danej organizacji oraz obowiązek uregulowania zobowiązań finansowych jak również innych zobowiązań wynikających ze statutów tych organizacji.

2

Nie wszystkie jednak statuty organizacji międzynarodowych zawierają klauzule wystąpienia. Karta Narodów Zjednoczonych, a za jej przykładem statuty dwóch organizacji wyspecjalizowanych ONZ: UNESCO [41] i WHO pomijają postanowienia odnośnie wystąpienia państwa członkowskiego z organizacji.

A. W latach 1949—1950 wystąpiły ze Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) następujące państwa: Albania, Białoruś, Bułgaria, Czechosłowacja, Polska [42], Rumunia, Węgry i Ukraina. Dyrektor generalny WHO w odpowiedzi na noty zawiadamiające o wystąpieniu państw socjalistycznych podał, że nie może przyjąć ich do wiadomości, bo Konstytucja WHO nie przewiduje możliwości wystąpienia członków z Organizacji.

---

[38] Zbiór statutów i regulaminów, t. II, cz. I, s. 496.

[39] Nota rządu polskiego do prezesa Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, Waszyngton 13 marca 1950 r. („Zbiór Dokumentów", 1950, nr 6, ss. 531—535).

[40] „Zbiór Dokumentów", 1963, nr 5, poz. 71, ss. 573—574. Warto zaznaczyć, że art. XXXII Karty OJA zatytułowany jest „Rezygnacja z członkostwa" (*Cessation of membership*), a nie „wystąpienie (*withdrawal*) z organizacji."

[41] Nota rządu Rzeczypospolitej Polskiej do Światowej Organizacji Zdrowia, Bern 15 sierpnia 1950 r. („Zbiór Dokumentów", 1950, nr 8, ss. 1532—1534).

[42] W rezolucji z 1 stycznia 1954 r. uchwalono włączenie do Konstytucji UNESCO klauzuli dotyczącej wystąpienia. Zgodnie z tą klauzulą wystąpienie nabiera mocy 31 grudnia w roku następującym po roku, w którym dokonane zostało pisemne wypowiedzenie członkostwa (art. II pkt 6 Konstytucji UNESCO).

B. W grudniu 1952 r. Czechosłowacja i Polska, a w styczniu 1953 r. Węgry wystąpiły z Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), zarzucając Organizacji, że stała się ona narzędziem polityki imperialistycznej, wymierzonej przeciwko interesom krajów socjalistycznych. W interpretacji dyrektora generalnego UNESCO brak w Konstytucji klauzuli, dotyczącej wystąpienia, miał oznaczać, że członkowie nie mają prawa wycofać się z Organizacji.[43]

W związku z wystąpieniem szeregu państw socjalistycznych z UNESCO i WHO w latach 1949—1953 organy administracyjne tych organizacji stosowały politykę nieuznawania prawa do wystąpienia państwa członkowskiego z organizacji, której statut nie zawiera klauzuli wystąpienia. W odniesieniu do państw socjalistycznych, które wystąpiły z UNESCO i WHO używano pojęcia „nieaktywni członkowie", organizacje te przysyłały im zaproszenia na sesje, materiały dokumentacyjne, wymieniały je na listach członkowskich i domagały się uiszczania składek.

C. W przeciwieństwie do Paktu Ligi Narodów Karta NZ nie zawiera postanowień dotyczących wystąpienia. Propozycje z Dumbarton Oaks nie zawierają także takich postanowień. Podkomitet Komitetu I/2 na konferencji w San Francisco był zdania, że propozycje z Dumbarton Oaks celowo pomijały zagadnienie wystąpienia, aby uniknąć słabości Ligi Narodów. Podkomitet, dążąc do utworzenia naprawdę stałej organizacji, stał na stanowisku, że wystąpienie z organizacji powinno być niemożliwe. Argumentowano, że możliwość wystąpienia dałaby opornym członkom okazję do uzyskania ustępstw poprzez groźbę wystąpienia z Organizacji. Komitet I/2 przeprowadził głosowanie nad problemem, czy możliwość wystąpienia powinna być przedstawiona w Karcie, czy też nie. Większością 24 głosów przeciwko 19 zdecydowano, że Karta nie będzie zawierała postanowień w sprawie wystąpienia. Większością 38 głosów przeciwko 2, przy 3 wstrzymujących się, Komitet przyjął następujące postanowienie:

„Komitet jest zdania, że Karta nie powinna zawierać wyraźnego postanowienia, dotyczącego zarówno zezwolenia, jak i zakazu wystąpienia z Organizacji. Komitet uważa, że najwyższym obowiązkiem państw, które staną się członkami Organizacji jest kontynuowanie współpracy wewnątrz Organizacji dla zachowania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Jeśli jednak z powodu wyjątkowych okoliczności członek Organizacji czuje się zmuszony do wystąpienia i złożenia ciężaru utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa na innych członków

---

[43] Morawiecki: *Organizacje międzynarodowe...*, s. 304.

Organizacji — nie może być celem Organizacji zmuszanie go do kontynuowania współpracy. Oczywiste jest jednak, że wystąpienie z Organizacji lub jakaś inna forma rozwiązania Organizacji staną się nieuniknione, jeśli Organizacja zawiedzie nadzieje ludzkości i ujawni niezdolność do utrzymania pokoju lub będzie w stanie dokonać tego jedynie z uszczerbkiem dla prawa i sprawiedliwości. Nie jest celem Organizacji zmuszać swego członka do pozostawania w Organizacji, jeżeli jego prawa i obowiązki uległy zmianie wskutek wniesionej do Karty poprawki, w której opracowaniu państwo to nie brało udziału i którą uważa za niemożliwą do przyjęcia lub, jeżeli poprawka uchwalona większością wymaganą w Zgromadzeniu Ogólnym albo na Konferencji Ogólnej nie otrzyma koniecznych ratyfikacji, aby nabrała mocy prawnej [...] Z tych względów Komitet postanawia wstrzymać się od zalecenia, aby włączyć do Karty postanowienia specjalnie zabraniające lub zezwalające na wystąpienie z Organizacji".[44]

W kwestii tej wypowiedział się także sprawozdawca I Komisji, wyraźnie stwierdzając: „Komisja nie zaleca żadnego tekstu dotyczącego wystąpienia, w celu włączenia go do Karty. Jednak brak takiej klauzuli nie może naruszać prawa do wystąpienia, które każde państwo posiada z tytułu zasady suwerennej równości państw".[45] Delegacja radziecka zgłosiła oficjalny sprzeciw do protokółu, uważając fragment zdania „[...] złożenia ciężaru utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa na innych członków Organizacji [...]" za niesłuszny i nie do przyjęcia. Wyraziła ona opinię, że niesłuszne jest potępianie z góry powodów, dla których jakiekolwiek państwo może uznać za konieczne skorzystanie z prawa wystąpienia z ONZ, ponieważ prawo to jest wyrazem suwerenności państwowej.[46] Deklaracja w formie przyjętej przez Konferencję podkreśla, że „najwyższym obowiązkiem państw, które staną się członkami Organizacji, jest kontynuowanie współpracy wewnątrz Organizacji [...]" Obowiązek ten nie jest jednakże przedstawiony jako absolutny, ponieważ deklaracja ponadto stwierdza, że jeśli z powodu „wyjątkowych okoliczności" członek Organizacji czuje się zmuszony do wystąpienia, nie może być celem Organizacji zmuszanie go do kontynuowania współpracy.

---

[44] UNCIO t. 7, s. 577, Restricted WD 344/I/2/E/2. Por. także: K r y ł o w: *op. cit.*, ss. 111—112.

[45] UNCIO, t. 6, s. 206, Doc. 1187/I/13. N. F e i n b e r g: *Unilateral withdrawal from an international organization*, „The British Year Book of International Law", vol. XXIX, 1963, London 1965, s. 202 zwraca uwagę na komentarz Henri Rolina, przewodniczącego I Komisji, dotyczący stanowiska konferencji względem klauzuli odnoszącej się do wystąpienia .

[46] UNCIO, t. 1, s. 619, Doc. 1210/P/20.

Deklaracja ta jest odzwierciedleniem intencji autorów Karty w kwestii dopuszczalności wystąpienia państwa członkowskiego z ONZ. W nauce prawa międzynarodowego istnieją różne zdania na temat prawnego charakteru materiałów przygotowawczych konferencji założycielskiej. Poza Kelsenem, który uważa, że deklaracja z San Francisco jest pozbawiona znaczenia prawnego [47], komentatorzy Karty NZ [48] przyznają, że sposób, w jaki deklaracja ta została przyjęta, pozwala sądzić, iż jest ona rozstrzygającym środkiem dowodowym przy interpretacji Karty i jako taka winna być uważana za integralną część traktatu.[49]

Ogólnie rzecz biorąc, z materiałów przygotowawczych konferencji w San Francisco wynika niezbicie, że pominięcie w statucie organizacji międzynarodowej prawa do wystąpienia nie może oznaczać, by członkowie organizacji nie mogli z tego prawa skorzystać, gdyż związane jest ono z suwerennym charakterem państw-członków organizacji międzynarodowych.

Niewielu przedstawicieli polskiej nauki prawa międzynarodowego zabierało głos w sprawie wystąpienia państwa członkowskiego z ONZ. Stoją oni jednak wszyscy na stanowisku dopuszczalności wystąpienia z Organizacji. Według L. Gelberga prawo do wystąpienia „nie było wyraźnie sformułowane w samym tekście Karty, zostało jednak potwierdzone w drodze uchwały konferencji w San Francisco [...] Zarówno wolność wstąpienia do organizacji międzynarodowej, jak i wystąpienia z niej podkreśla wyraźnie zasadę suwerenności państw”.[50] Podobne

---

[47] Kelsen: *op. cit.*, s. 127.

[48] Zob. Goodrich, Hambro: *op. cit.*, ss. 144—145; Goodrich; *The United Nations*, New York 1959, s. 28 i 30: „Na konferencji w San Francisco [...] wyrażono opinię, że prawo do wystąpienia będzie użyte tylko z ważnych powodów, ale uznano, że każdy członek Organizacji będzie jedynym sędzią, czy to prawo może być zastosowane [...] Co więcej, tak jak każde państwo samo decyduje o przystąpieniu do Organizacji, tak też każde państwo może zdecydować, że nie chce kontynuować członkostwa i może wystąpić na swoją własną odpowiedzialność [...].” Zob. także Pollux: *The International of the Charter*, „The British Year Book of International Law”, vol. XXIII, 1946, ss. 72—73: „[...] rezolucja ma w rzeczywistości taką samą moc jak Karta. Prawo do wystąpienia może być uważane albo za wielostronne zastrzeżenie znane wszystkim sygnatariuszom przed podpisaniem dokumentów ratyfikacyjnych lub jako jeden z dodatkowych protokółów, które są często dołączone do traktatów międzynarodowych i posiadają taką samą moc wiążącą jak sam traktat.”

[49] Por. *Report of the International Law Commission covering the work of its 16-th session, 10 May—24 July 1964, Doc. A/CN. 4/173*, s. 76. Projekt kodyfikacji prawa traktatowego zawiera stwierdzenie, że „postanowienia takiej deklaracji mają charakter klauzuli interpretacyjnej i jako takie winny być uważane za część integralną traktatu.”

[50] L. Gelberg: *Suwerenność a Karta Narodów Zjednoczonych*, „Państwo i Prawo”, 1950, nr 3, s. 22.

stanowisko zajmują L. Gelberg i J. Suchy stwierdzając: „Rezolucja Komisji nie posiada mocy bezwzględnie wiążącej, albowiem nie została włączona do Karty ani ujęta w formę odrębnej umowy zawartej między jej członkami, niemniej jednak w braku wyraźnego zakazu wystąpienia z Organizacji, w świetle dyskusji i komentarza Komitetu, odzwierciedlających intencje autorów Karty oraz praktykę prawa międzynarodowego, każdemu państwu przysługuje prawo do wystąpienia z Organizacji”.[51] Podobne stanowisko zajmuje W. Morawiecki.[52]

Autorzy polskich podręczników prawa międzynarodowego ograniczają się głównie do stwierdzenia, że Karta nie zawiera postanowień analogicznych do Paktu Ligi Narodów w sprawie wystąpienia z organizacji [53], podają postanowienia Konferencji w San Francisco w tej kwestii [54] lub pomijają to zagadnienie odsyłając czytelnika do szczegółowych publikacji.[55] Podręcznik pod redakcją M. Muszkata zawiera komentarz do rezolucji Konferencji w San Francisco uznający, że państwa członkowskie mają prawo do wystąpienia z ONZ na podstawie zasady równości suwerennej.[56] Najszerzej zagadnienie to potraktowane jest przez C. Berezowskiego: „ONZ jest organizacją o tendencji uniwersalistycznej, z drugiej jednak strony jest organizacją opartą na zasadzie równości suwerennej swych członków. Wystąpienie z każdej organizacji międzynarodowej, a więc także z ONZ, jest prawem suwerennym państwa, które do takiej organizacji należy [...] Jeżeli prawo rządzące daną organizacją nie przewiduje wystąpienia, nie oznacza to, by państwo nie mogło wystąpić.” [57]

W świetle komentarza Komitetu I/2, jak również opinii panującej w nauce prawa międzynarodowego w kwestii dopuszczalności wystąpienia państwa członkowskiego z organizacji międzynarodowej, której statut nie zawiera klauzuli wystąpienia [58] — fakt wystąpienia Republiki

---

[51] G e l b e r g, S u c h y: *op. cit.*, s. 151.

[52] M o r a w i e c k i: *Prawo państwa-członka do wystąpienia...*, ss. 70—71, *id.: Organizacje międzynarodowe...*, ss. 123—125.

[53] J. M a k o w s k i: *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 1948, s. 244.

[54] L. E h r l i c h: *Prawo międzynarodowe*, wyd. IV, Warszawa 1958, s. 322.

[55] A. K l a f k o w s k i; *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1964, s. 297. W wydaniu II podręcznika (Warszawa 1966, ss. 302—303) autor stwierdza, że Indonezja zrezygnowała z członkostwa ONZ na podstawie jednostronnego oświadczenia, co nie ma podstaw w Karcie NZ.

[56] *Zarys prawa międzynarodowego publicznego*, Opracowanie zbiorowe pod redakcją M. M u s z k a t a, Warszawa 1956, t. II, ss. 182—183.

[57] C. B e r e z o w s k i, K. L i b e r a, W. G ó r a l c z y k: *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1962, s. 337.

[58] Sprawie odstąpienia od traktatu, nie zawierającego żadnych postanowień dotyczących jego zakończenia, poświęcony jest art. 39 projektu prawa traktato-

Indonezji z ONZ należy uważać za dopuszczalny i zgodny z prawem międzynarodowym. Powyższą ocenę potwierdził także sekretarz generalny ONZ, U Thant, stwierdzając w oświadczeniu z 8 stycznia 1965 r., że jeżeli Indonezja chce wystąpić z ONZ, to Organizacja nie ma innego wyjścia, jak tylko zgodzić się na to; nie ma specjalnych przepisów dotyczących wystąpienia z ONZ, jeśli jednak jakieś państwo postanawia wystąpić, to musimy respektować jego pragnienia.

21 stycznia 1965 r. stały przedstawiciel Indonezji w ONZ, Lambertus Palar, złożył na ręce U Thanta oficjalny list ministra spraw zagranicznych, dr Subandrio, zawiadamiający o wystąpieniu Indonezji z ONZ jak również z organizacji wyspecjalizowanych, takich jak: FAO, UNICEF [59], UNESCO. Krok Indonezji wywołał wśród delegatów na XIX Sesję Zgromadzenia Ogólnego ONZ różne oceny prawne. Jedni, kultywujący zasadę „świętości traktatów", uznający Kartę NZ za zwykły, wielostronny układ międzynarodowy, uważali, że jeżeli każde państwo będzie miało prawo jednostronnego odstąpienia od umowy, podobnie jak uczyniła to Indonezja, to taki fakt będzie nie tylko krokiem wstecz w teorii prawa międzynarodowego, lecz stworzy groźny precedens faktyczny, który może doprowadzić do przekształcenia ONZ we „współczesną Ligę Narodów". Druga grupa reprezentowała pogląd, że już nawet ustna zapowiedź wystąpienia z ONZ była wystarczająca i, że Indonezja przestała być członkiem tej Organizacji z chwilą, gdy L. Palar powiadomił o decyzji swego rządu biuro sekretarza generalnego. Nie było więc wiadomo, kiedy Indonezja przestała być członkiem ONZ — z chwilą ustnego powiadomienia sekretarza generalnego o wystąpieniu, czy dopiero po pisemnym stwierdzeniu tego faktu.

---

wego, opracowywanego przez Komisję Prawa Międzynarodowego ONZ: „Traktat, który nie zawiera żadnych postanowień dotyczących jego zakończenia i który nie przewiduje wypowiedzenia albo wystąpienia — nie podlega wypowiedzeniu i nie można od niego odstąpić, chyba że wynika to z charakteru układu i z okoliczności jego zawarcia lub stwierdzeń stron, że miały one zamiar uznać możliwość wypowiedzenia lub wystąpienia. W ostatnim przypadku strona może wypowiedzieć traktat albo od niego odstąpić przez przekazanie innym stronom lub depozytariuszowi notyfikacji na ten temat nie mniej niż 12 miesięcy wcześniej." (*Report of the International Law Commission covering the Work of its 15-th Session, 6 May — 12 July 1963,* New York 1963, s. 13.

[59] Zaliczenie przez dr Subandrio UNICEF-u do organizacji wyspecjalizowanych, takich jak FAO, UNESCO, które są organizacjami wyspecjalizowanymi w rozumieniu art. 57 Karty NZ, należy uważać za niezgodne ze stanem faktycznym, gdyż UNICEF nie jest samodzielną organizacją międzynarodową, ale organem pomocniczym ONZ o dużym stopniu autonomii działania, podobnie jak Fundusz Specjalny ONZ, Rozszerzony Program Pomocy Technicznej czy Urząd Wysokiego Komisarza do Spraw Uchodźców.

Zagadnienie to wyjaśnił dr Subandrio w liście do U Thanta, oświadczając m. in.: „Chociaż faktyczne wycofywanie się Indonezji z ONZ już się rozpoczęło w Nowym Jorku w dniu 1 stycznia 1965 r., chciałbym zaproponować, aby — ze względu na prace techniczne związane z likwidacją stałej delegacji indonezyjskiej w Nowym Jorku z jednej strony oraz Biura ONZ w Indonezji z drugiej strony — zakończyć oficjalną likwidację tych biur w dniu 1 marca 1965 r. Byłbym bardzo wdzięczny, gdyby Pan mógł zapewnić utrzymanie oficjalnego statusu delegacji indonezyjskiej w Nowym Jorku do dnia 1 marca 1965 r., z tym że oficjalny status biur w Djakarcie byłby także utrzymany do tego czasu." [60] Zgodnie z tym oświadczeniem dzień 1 marca 1965 r. został przyjęty za datę faktycznego wystąpienia Indonezji z ONZ.[61] Oficjalne uznanie wystąpienia Indonezji z ONZ nastąpiło w dniu 1 marca 1965 r. w liście U Thanta do zastępcy ministra spraw zagranicznych Indonezji. U Thant wyraził nadzieję, że nadejdzie czas, gdy Indonezja wznowi w całej pełni swoją współpracę z ONZ. Dyrektor generalny UNESCO, René Maheu, przyjął do wiadomości rezygnację Indonezji z członkostwa tej organizacji, zastrzegł jednak, że zgodnie z art. II pkt 6 Konstytucji UNESCO formalne wystąpienie może nastąpić dopiero 31 grudnia 1966 r. i do tego czasu rząd w Djakarcie winien płacić należne składki.[62]

Czy państwo, które wystąpiło z ONZ, pozostaje stroną Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości? Istnieją różne zdania na ten temat.

Na przykład H. Kelsen pisze: „[...] fakt, że charakter członka wspólnoty prawnej, ustalonej przez Statut, nie pociąga za sobą przymiotu

[60] List ministra spraw zagranicznych Indonezji, dr Subandrio, do sekretarza generalnego ONZ, U Thanta, w sprawie wystąpienia Indonezji z ONZ, Djakarta 20 stycznia 1965 r. („Zbiór Dokumentów", 1965, nr 1, ss. 7—12).

[61] Podobnie Ch. G. Fenwick: *International Law*, IV ed., New York 1965, s. 209: „[...] Indonezja oznajmiła swoją intencję wystąpienia z ONZ. Stało się ono efektywne 1 marca 1965 r."

[62] DP 1965, s. 171. Znane są również wypowiedzi uważające wystąpienie Indonezji z ONZ za pozbawione skutków prawnych. Tak np. stały przedstawiciel Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii przy ONZ w liście do sekretarza generalnego ONZ z 8 marca 1965 r. wyraził pogląd, że [...] wybór Malajzji do Rady Bezpieczeństwa nie jest w rzeczywistości aż tak wyjątkową okolicznością [w świetle interpretacji postanowień deklaracji w San Francisco], która mogłaby usprawiedliwiać decyzję rządu Indonezji o wystąpieniu z Organizacji." (*Doc. A/5910*). Por. także F. Livingstone: *Withdrawal from the United Nations — Indonesia*, „The International and Comparative Law Quarterly", 1965, nr 2, s. 646. Podobne stanowisko zajmuje G. Schwarzenberger w liście do „The Times" z 11 stycznia 1965 r. stwierdzając, że podawane przez Indonezję powody nie usprawiedliwiają jej wystąpienia z ONZ.

członka Narodów Zjednoczonych [...] pozwala sądzić, że członek Narodów Zjednoczonych może wycofać się ze wspólnoty prawnej bądź też z Narodów Zjednoczonych (w sensie ścisłym) pozostając stroną Statutu. Nie ulega wątpliwości, że można zostać stroną Statutu po wycofaniu się z ONZ." [63]

Natomiast S. Rosenne tak się wypowiada: „Z organicznego powiązania Trybunału z Organizacją i postanowieniami art. 93 pkt 1 Karty wynika, że kiedykolwiek państwo przestaje być członkiem Narodów Zjednoczonych, czy to przez wystąpienie w zgodzie z warunkami wymienionymi w raporcie Komitetu I/2, czy też przez wykluczenie, przestaje w tym samym dniu być stroną Statutu." [64]

Do chwili obecnej brak jest jakichkolwiek danych, czy po wystąpieniu z ONZ Indonezja przestała być również stroną Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Przy założeniu, że państwo występujące z ONZ nie przestaje być stroną Statutu MTS można przypuszczać, że Indonezja powiększyła nieliczne grono państw, które są stronami Statutu, nie będąc członkami ONZ.[65] Można również wysunąć hipotezę, że przy ustaniu członkostwa ONZ w drodze wykluczenia państwa członkowskiego, organy ONZ, decydujące o wykluczeniu, a więc Zgromadzenie Ogólne i Rada Bezpieczeństwa, powinny podać, czy państwo zostało wykluczone tylko z Organizacji, czy też wykluczenie to obejmuje także Statut MTS. W przypadku wystąpienia państwo występujące powinno podać, czy to wystąpienie obejmuje tylko Organizację, czy także Statut MTS. Zasadniczą rolę odgrywałaby w tym przypadku decyzja organów ONZ oraz państwa występującego z Organizacji rozstrzygająca, czy ustanie członkostwa obejmuje tylko Organizację, czy również Statut MTS.

Wystąpienie Indonezji z ONZ stwarza nowy problem prawny, mianowicie, czy istnieje możliwość powrotu do Organizacji państwa wykluczonego lub państwa, które z niej wystąpiło, a jeżeli tak, czy może to nastąpić w trybie art. 4 Karty NZ, czy też jednostronnego oświadczenia zainteresowanego państwa.

Karta NZ nie zawiera postanowień określających warunki i procedurę przyjęcia do Organizacji państwa, które bądź wystąpiło z ONZ, bądź też zostało z niej wykluczone. Możność powtórnego przyjęcia członka, który wystąpił z Organizacji przewiduje Statut Międzynarodowej Organizacji Pracy w art. 1 § 6: „Z chwilą gdy jakieś państwo prze-

---

[63] H. Kelsen: *Du droit de se retirer de l'organisation des Nations Unies*, „Revue Générale de Droit International Public", 1948, nr 1—2, s. 1, 17—18.

[64] S. Rosenne: *The Law and Practice of the International Court, Leyden* 1965, vol. I, s. 276.

[65] Są to: Szwajcaria, Liechtenstein i San Marino.

staje być członkiem Organizacji, jego ponowne przyjęcie w poczet członków podlega postanowieniom ustępu 3 albo stosownie do okoliczności, ustępu 4 niniejszego artykułu." [66] Oceniając *per analogiam* możliwość powtórnego przyjęcia Indonezji do ONZ, należało przypuszczać, że nastąpi ono w trybie art. 4 Karty NZ, a więc w drodze uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podjętej na zalecenie Rady Bezpieczeństwa. Tymczasem powrót Indonezji nastąpił przy milczącej aprobacie członków ONZ w dniu 28 września 1966 r. w drodze jednostronnego oświadczenia Indonezji.[67]

Прекращение членства Организации Объединенных Наций

Резюме

В начале работы автор определяет термин „прекращения членства", рассматривает вопрос о росте числа членов Организации Объединенных Наций, перечисляет государства, не входящие в состав ООН, сообщает, каким образом может уменьшаться или увеличиваться число членов этой организации.

Вторая часть работы посвящена вопросу лишения государства, члена ООН, прав и привелегий члена этой организации. По мнению автора, практические последствия временного лишения прав такие же, как и при прекращении членства. Прекращение членства ООН может произойти при объединении нескольких государств в одно государство, при исключении и выходе государства, члена ООН, из организации. Сравнительно мало места посвящает автор первому случаю (объединение нескольких государств в одно государство), рассматривает образование Объединенной Арабской Республики и Объединенной Республики Танзании. В четвертой части работы анализируется юридическая основа (Ст. 6 Устава ООН) институции исключения государства из ООН, а также практика Лиги Наций в этом вопросе. Много места автор посвящает санкциям, применяемым международными организациями в отношении Южно-Африканской Республики за её политику расовой дискриминации, а также в отношении Португалии за её колониальную политику, утверждая, что резолю-

[66] *Zbiór statutów i regulaminów*, t. II, cz. I, s. 65.

[67] W przeddzień otwarcia XIX Sesji Zgromadzenia Ogólnego rząd Indonezji powiadomił sekretarza generalnego, U Thanta, iż zamierza w pełni wznowić swą współpracę z ONZ oraz, że delegacja indonezyjska weźmie udział w obradach Zgromadzenia. U Thant po przeprowadzeniu konsultacji z członkami Rady Bezpieczeństwa oraz z przedstawicielami państw różnych rejonów geograficznych uznał, że deklaracja ta jest wystarczającą podstawą do reaktywowania Indonezji w prawach członkowskich ONZ (DP 1966, s. 755).

ции Совета Безопасности и Генеральной Ассамблеи, также как и меры, принимаемые этими органами по отношению к ЮАР и Португалии, являются санкциями, которые в результате могут привести к применению Ст. 6 Устава ООН. Большое внимание уделяет автор институту выхода государства, члена ООН, из организации. Автор рассматривает две теории выхода, потом занимается проблемой выхода из организаций, статуты которых содержат постановления о выходе из ООН, а также из организаций, статуты которых их не содержат. Рассматривается значение подготовительных материалов Учредительной конференции и сопоставляются: 1) постановления Декларации о выходе, принятой на конференции в Сан-Франциско, 2) мнения коментаторов Устава ООН о вопросе юридической силы этой Декларации и допустимости выхода, 3) излагая позицию польского международного права в этом вопросе, автор утверждает: отсутствие в статуте международной организации права выхода не означает, что члены организации не могут воспользоваться этим правом. В конце работы автор рассматривает выход Индонезии из ООН, подчеркивает допустимость этого поступка Индонезии, а также обсуждает следующие вопросы: а) остается ли государство, вышедшее из ООН, стороной Международного Суда, б) может ли государство, вышедшее или исключенное из ООН, повторно стать членом этой организации. В приложении к работе представлены актуальные в настоящее время списки: а) первоначальных членов ООН, б) членов этой организации, принятых в порядке, установленном Ст. 4 Устава ООН и в) государств, которые являются сторонами Статута Международного Суда не будучи членами ООН.

The Termination of Membership of the Organization of United Nations

Summary

The author begins his article by explaining the term "termination of membership"; then deals with the problem of the increase in the number of UN members, enumerates the countries which do not participate in the Organization and specifies in what manner the number of the countries which are UN members may increase or decrease.

The second part discusses the suspension of a member country from the rights and privileges of UN membership. According to the author the practical results of suspension are identical with those following the termination of membership. The termination of membership can take place in the following ways: the merging of several member countries

into one, expulsion or withdrawal of a member country from the Organization. The author considers the first possibility in a more general way discussing the emergence of the United Arab Republic and the birth of the United Republic of Tanzania.

The fourth part contains an analysis of the legal basis (article 6 of the UN Charter) of expulsion from the UN and further discusses the practice of the League of Nations concerning expulsion. A considerable amount of space is also given to the sanctions used by international organizations against the Republic of South Africa on account of its policy of racial discrimination, and against Portugal for its colonial policy. The author believes that the resolutions of the Security Council and of the General Assembly as well as the measures taken against South Africa and Portugal constitute sanctions which may result in a recourse to article 6 of the UN charter.

The problem that is discussed at greatest length is that of the withdrawal of a member country from the Organization. First the author presents two theoretical views about withdrawal, then he takes up the problem of withdrawal from those organizations whose statutes contain items about withdrawal and those which do not contain proper provisions. Next the author considers the importance of the preliminary materials for the founding conference. He compares: 1) resolutions included in the declaration passed at the conference at San Francisco concerning withdrawal; 2) opinions of the commentators of UN Charter about the legal power of this declaration and about the possibility of withdrawing from the UN; 3) presenting the point of view expressed by the Polish representatives of international law in this respect he asserts that the omission of the right to withdraw in the statute of the international organization may not mean that members of the organization cannot exercise this right. Towards the end, he discusses the case of Indonesia and emphasizes the permissibility of Indonesia's withdrawal from the UN, he establishes the date of the withdrawal and deals with the question whether a country that has ceased to be a member of the UN can remain a participant in the statute of the International Court of Justice. The last problem considered is that of a re-admission of a country that ceased to be a member of the Organization through expulsion or withdrawal.

The appendices contain lists of: a) initial members of the UN; b) members admitted on the basis of article 4 of the UN Charter; and c) countries which are participants in the Statute of the International Court of Justice without being members of the UN.

ZAŁĄCZNIK I

CZŁONKOWIE PIERWOTNI ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

(Stan na dzień 1 VII 1967 r.)

L.p.	Nazwa państwa	Data złożenia dokumentów ratyfikacyjnych	L.p.	Nazwa państwa	Data złożenia dokumentów ratyfikacyjnych
1	Arabia		29	Kolumbia	5 XI 1945
	Saudyjska	18 X 1945	30	Kostaryka	2 XI 1945
2	Argentyna	24 IX 1945	31	Kuba	15 X 1945
3	Australia	1 XI 1945	32	Liban	15 X 1945
4	Belgia	27 XII 1945	33	Liberia	2 XI 1945
5	Białoruś	24 X 1945	34	Luksemburg	17 X 1945
6	Boliwia	14 XI 1945	35	Meksyk	7 XI 1945
7	Brazylia	21 IX 1945	36	Nikaragua	6 IX 1945
8	Chile	11 X 1945	37	Norwegia	27 XI 1945
9	Chiny *)	28 IX 1945	38	Nowa Zelandia	19 IX 1945
10	Czechosłowacja	19 X 1945	39	Panama	13 XI 1945
11	Dania	9 X 1945	40	Paragwaj	12 X 1945
12	Dominikana	4 IX 1945	41	Peru	31 X 1945
13	Ekwador	21 XII 1945	42	Polska	24 X 1945
14	El Salwador	26 IX 1945	43	Republika	
15	Egipt	22 X 1945		Południowej	
16	Etiopia	13 XI 1945		Afryki	7 XI 1945
17	Filipiny	11 X 1945	44	Stany	
18	Francja	31 VIII 1945		Zjednoczone	8 VIII 1945
19	Grecja	25 X 1945	45	Syria	19 X 1945
20	Gwatemala	21 XI 1945	46	Turcja	28 IX 1945
21	Haiti	27 IX 1945	47	Ukraina	24 X 1945
22	Holandia	10 XII 1945	48	Urugwaj	18 XII 1945
23	Honduras	17 XII 1945	49	Wenezuela	15 XI 1945
24	India	30 X 1945	50	Wielka Brytania	20 X 1945
25	Irak	21 XII 1945	51	Związek Socjali-	
26	Iran	16 X 1945		stycznych Re-	
27	Jugosławia	19 X 1945		publik Ra-	
28	Kanada	9 XI 1945		dzieckich	24 X 1945

*) Miejsce Chińskiej Republiki Ludowej od r. 1949, tj. od chwili powstania Ch.R.L. zajmuje bezprawnie klika czangkaiszekowska, przebywająca obecnie na Tajwanie.

ZAŁĄCZNIK II

CZŁONKOWIE PRZYJĘCI W TRYBIE ART. 4 KARTY NZ

(Stan na dzień 1 VII 1967 r.)

L.p.	Nazwa państwa	Data uchwały Zgromadzenia Ogólnego o przyjęciu	L.p.	Nazwa państwa	Data uchwały Zgromadzenia Ogólnego o przyjęciu
1	Afganistan	9 XI 1946	38	Libia	14 XII 1955
2	Albania	14 XII 1955	39	Madagaskar	20 IX 1960
3	Algieria	8 X 1962	40	Malajzja	17 IX 1957
4	Austria	14 XII 1955	41	Malawi	1 XII 1964
5	Barbados	9 XII 1966	42	Malediwy	21 IX 1965
6	Birma	19 IV 1948	43	Mali	28 IX 1960
7	Botswana	14 X 1966	44	Malta	1 XII 1964
8	Bułgaria	14 XII 1955	45	Maroko	12 XI 1956
9	Burundi	18 IX 1962	46	Mauretania	27 X 1961
10	Cejlon	14 XII 1955	47	Mongolia	27 X 1961
11	Cypr	20 IX 1960	48	Nepal	14 XII 1955
12	Czad	20 IX 1960	49	Niger	20 IX 1960
13	Dahomej	20 IX 1960	50	Nigeria	7 X 1960
14	Finlandia	14 XII 1955	51	Pakistan	30 IX 1947
15	Gabon	20 IX 1960	52	Portugalia	14 XII 1955
16	Gambia	21 IX 1965	53	Republika Środkowo-afrykańska	20 IX 1960
17	Ghana	8 III 1957			
18	Górna Wolta	20 IX 1960			
19	Gujana	20 IX 1966	54	Rumunia	14 XII 1955
20	Gwinea	12 XII 1958	55	Rwanda	18 IX 1962
21	Hiszpania	14 XII 1955	56	Senegal	28 IX 1960
22	Indonezja	28 IX 1950	57	Sierra Leone	27 IX 1961
23	Irlandia	14 XII 1955	58	Singapur	21 IX 1965
24	Islandia	9 XI 1946	59	Somalia	20 IX 1960
25	Izrael	11 V 1949	60	Sudan	12 XI 1956
26	Jamajka	18 IX 1962	61	Szwecja	9 XI 1946
27	Japonia	18 XII 1956	62	Syjam	15 XII 1946
28	Jemen	30 IX 1947	63	Tanzania	6 V 1964
29	Jordania	14 XII 1955	64	Togo	20 IX 1960
30	Kambodża	14 XII 1955	65	Trinidad i Tobago	18 IX 1962
31	Kamerun	20 IX 1960			
32	Kenia	16 XII 1963	66	Tunezja	12 XI 1956
33	Kongo (Brazzaville)	20 IX 1960	67	Uganda	25 X 1962
			68	Węgry	14 XII 1955
34	Kongo (Kinszasa)	20 IX 1960	69	Włochy	14 XII 1955
			70	Wybrzeże Kości Słoniowej	20 IX 1960
35	Kuweit	14 V 1963			
36	Laos	14 XII 1955	71	Zambia	1 XII 1964
37	Lesotho	14 X 1966			

ZAŁĄCZNIK III
PAŃSTWA, KTÓRE NIE NALEŻĄ DO ONZ, A SĄ STRONAMI STATUTU MTS ZGODNIE Z ART. 93 PKT 2 KARTY NZ
(Stan na dzień 1 VII 1967 r.)

L.p.	Nazwa państwa	Data uchwały Zgromadzenia Ogólnego o przyjęciu
1	Liechtenstein	29 III 1950
2	San Marino	18 II 1954
3	Szwajcaria	28 VII 1948

Papier druk. sat. III kl. 80 g. Format 70 × 100 Druku str. 27
Annales UMCS Lublin 1968 LZGraf. im. PKWN, Lublin, Unicka 4 Zam. 4100. 1.XII.67
700 + 75 egz. C-3 Manuskrypt otrzymano 1.XII.67 Druk ukończono 8.VI.68